

धातुपाठः ।

येनाक्षरसमाम्नायमधिगम्य महेश्वरात् ।

कृत्स्नं व्याकरणं प्रोक्तं तस्मै पाणिनये नमः ॥

वाक्यकारं वररुचिं भाष्यकारं पतञ्जलिम् ।

पाणिनिं सूत्रकारं च प्रणतोऽस्मि मुनित्रयम् ॥

१ भू सत्तायाम् ॥ उदात्तः परस्मैभाषः ॥ २ एध वृद्धौ । ३ स्पर्ध संघर्षे । ४ गाधृ प्रतिष्ठालिप्सयोर्ग्रन्थे च । ५ बाधृ लोडने । ६ नाथृ । ७ नाधृ याचजोपतापैश्वर्याशीषु । ८ दध धारणे । ९ स्कुदि आप्रवणे । १० विदि श्वेत्ये । ११ वदि अभिवादनस्तुत्योः । १२ भदि कल्याणे सुखे च । १३ मदि स्तुतिमोदमदस्वप्नकान्तिगतिषु । १४ स्पदि किञ्चिच्चलने । १५ क्लिदि परिदेवने । १६ मुद हर्षे । १७ दद दाने । १८ प्वद १९ खर्द आस्वादने । २० उर्द माने क्रीडायां च । २१ कुर्द । २२ खुर्द । २३ गुर्द । २४ गुद क्रीडायामेव । २५ धूद क्षरणे । २६ ह्राद अव्यक्ते शब्दे । २७ ह्रादी सुखे च । २८ स्वाद आस्वादने । २९ पर्द कुत्सिते शब्दे । ३० यती प्रयत्ने । ३१ युतृ । ३२ जुतृ भासने । ३३ वितृ । ३४ वेतृ याचने । ३५ ग्रथि शैथिल्ये । ३६ ग्रथि कौटिल्ये । ३७ कत्थ श्लाघायाम् ॥ एधादय उदात्ता अनुदात्तेन आत्मनेभाषाः ॥ ३८ अत सातत्यगमने । ३९ चिती संज्ञाने । ४० च्युतिर् आसेचने । ४१ श्र्युतिर् क्षरणे । ४२ मन्थ विलोडने । ४३ कुथि । ४४ पुथि । ४५ लुथि । ४६ मथि हिंसासंक्लेशनयोः । ४७ पिध गत्याम् । ४८ पिधू शास्त्रे माङ्गल्ये च । ४९ खाद भक्षणे । ५० खद स्थैर्ये हिंसायां च । ५१ वद स्थैर्ये । ५२ गद व्यक्तायां वाचि । ५३ रद विलेखने । ५४ णद अव्यक्ते शब्दे । ५५ अर्द गतौ याचने च । ५६ नर्द । ५७ गर्द शब्दे । ५८ तर्द हिंसायाम् । ५९ पर्द कुत्सिते शब्दे । ६० खर्द दन्दशूके । ६१ अति । ६२ अदि बन्धने । ६३ इदि परमैश्वर्ये । ६४ विदि अवयवे ॥ भिदि इत्येके । ६५ गडि वदनैकदेशे । ६६ णिदि कुत्सायाम् । ६७ टुनदि समृद्धौ । ६८ चदि आह्लादे । ६९ त्रदि चेष्टायाम् । ७० क्रदि । ७१ क्रदि । ७२ कृदि आह्वाने रोदने च । ७३ क्लिदि परिदेवने । ७४ शुन्ध शुद्धौ ॥ अतादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः ॥ ७५ शीकृ सेचने । ७६ लोकृ दर्शने । ७७ श्लोकृ संघाते । ७८ द्रेकृ ७९ ध्रेकृ शब्दोत्साहयोः । ८० रेकृ शङ्कायाम् । ८१ सेकृ । ८२ लेकृ । ८३ सकि । ८४ श्रकि । ८५ श्लकि गतौ । ८६ शकि शङ्कायाम् । ८७ अकि लक्षणे । ८८ वकि कौटिल्ये । ८९ मकि मण्डने । ९० कक लौल्ये । ९१ कुक । ९२ वृक आदाने । ९३ चक तृप्तौ प्रतिघाते च । ९४ ककि । ९५ वकि । ९६ श्रकि । ९७ त्रकि । ९८ दौकृ । ९९ त्रौकृ १०० प्वप्क १०१ वस्क १०२ मस्क १०३ टिकृ १०४ टीकृ १०५ तिकृ १०६ तीकृ १०७ रधि । १०८ लधि गत्यर्थाः ॥ तृतीयो दन्त्यादिरित्येके । लधि भोजननिवृत्तावपि ।

१०९ अधि ११० वधि १११ मधि गत्याक्षेपे । मधि कैतवे च । ११२ राघृ ११३ लाघृ
 ११४ द्राघृ सामर्थ्ये ॥ ध्राघृ इत्यपि केचित् । द्राघृ आयामे च । ११५ श्लाघृ कथने ॥
शीक्रादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः ॥ ११६ फक् नीचैर्गतौ । ११७
 तक् हसने । ११८ तकि कृच्छ्रजीवने । ११९ बुक् भषणे । १२० कख हसने । १२१
 ओम् १२२ राग् १२३ लाग् १२४ द्राग् १२५ ध्राग् शोषणालमर्थयोः । १२६ शाख
 १२७ श्लाग् व्याप्तौ । १२८ उख १२९ उखि १३० वख १३१ वखि १३२ मख
 १३३ मखि १३४ णख १३५ णखि १३६ रख १३७ रखि १३८ लख १३९ लखि
 १४० इख १४१ इखि १४२ ईखि १४३ वल्ग १४४ रगि १४५ लगि १४६ अगि
 १४७ वगि १४८ मगि १४९ तगि १५० त्वगि १५१ श्रगि १५२ श्लगि १५३ इगि
 १५४ रिगि १५५ लिगि गत्यर्थाः ॥ रिख त्रख त्रिखि शिखि इत्यपि केचित् । त्वगि
 कम्पने च । १५६ युगि १५७ जुगि १५८ वुगि वर्जने । १५९ घघ हसने । १६०
 मधि मण्डने । १६१ शिधि आघ्राणे ॥ **फक्कादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मै-**
भाषाः । १६२ वर्च दीप्तौ । १६३ षच सेचने सेवने च । १६४ लोच दर्शने । १६५
 षच व्यक्तायां वाचि । १६६ ध्वच १६७ ध्वचि गतौ । १६८ कच बन्धने । १६९ कचि
 १७० काचि दीप्तिबन्धनयोः । १७१ मच १७२ मुचि कल्कने ॥ कथन इत्यन्ये ॥ १७३
 मच धारणोच्छ्वायपूजनेषु । १७४ पचि व्यक्तीकरणे । १७५ घृच प्रसादे । १७६ ऋज
 गतिस्थानार्जनोपार्जनेषु । १७७ ऋजि १७८ भृजी भर्जने । १७९ एजृ १८० भ्रेजृ १८१
 भ्राजृ दीप्तौ । १८२ ईज गतिकुत्सनयोः ॥ **वर्चादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्म-**
नेभाषाः ॥ १८३ शुच शोके । १८४ कुच शब्दे तारे । १८५ कुञ्च १८६ कुञ्च
 कौटिल्याल्पीभावयोः । १८७ लुञ्च अपनयने । १८८ अञ्च गतिपूजनयोः । १८९ वञ्च १९०
 चञ्च १९१ तञ्च १९२ त्वञ्च १९३ मुञ्च १९४ म्लञ्च १९५ मुञ्च १९६ म्लञ्च गत्यर्थाः ।
 १९७ अञ्च १९८ ग्लञ्च १९९ कुञ्च २०० खुञ्च स्तेयकरणे । २०१ म्लञ्च २०२ षञ्च
 गतौ । २०३ गुजि अव्यक्ते शब्दे । २०४ अर्च पूजायाम् । २०५ म्लेच्छ अव्यक्ते शब्दे ।
 २०६ लछ २०७ लाछि लक्षणे । २०८ वाछि इच्छायाम् । २०९ आछि आयामे ।
 २१० हीछ लज्जायाम् । २११ हुछा कौटिल्ये । २१२ मुछा मोहसमुच्छ्वाययोः । २१३
 स्फुछा विस्तृतौ । २१४ युछ प्रमादे । २१५ उछि उञ्छे । २१६ उछी विवासे । २१७
 ध्रज २१८ ध्रजि २१९ धृज २२० धृजि २२१ ध्वज २२२ ध्वजि गतौ । २२३ कूज
 अव्यक्ते शब्दे । २२४ अर्ज २२५ षर्ज अर्जने । २२६ गर्ज शब्दे । २२७ तर्ज
 भर्त्सने । २२८ कर्ज व्यथने । २२९ खर्ज पूजने च । २३० अज गतिक्षेपणयोः २३१
 तेज पालने । २३२ खज मन्थे । २३३ खजि गतिवैकल्ये । २३४ एजृ कम्पने । २३५
 दुओस्फूर्जा वज्रनिर्घोषे । २३६ क्षि क्षये ॥ २३७ क्षीज अव्यक्ते शब्दे । २३८ लज २३९

लजि भर्जने । २४० लाज २४१ लांज भर्त्सने च । २४२ जज २४३ जजि युद्धे । २४४ तुज हिंसायाम् । २४५ तुजि पालने । २४६ गज २४७ गजि २४८ गृज २४९ गृजि २५० मुज २५१ मुजि शब्दार्थाः । २५२ गज मर्दने च । २५३ वज २५४ व्रज गतौ ॥ **शुचादय उदात्ता उदात्तेतः (श्विवर्ज) परस्मैभाषाः ॥** २५५ अष्ट अतिक्रमणहिंसनयोः । २५६ वेष्ट वेष्टने । २५७ चेष्ट चेष्टायाम् । २५८ गोष्ट २५९ लोष्ट संघाते । २६० घट्ट चलने । २६१ स्फुट विकसने । २६२ अठि गतौ । २६३ वठि एक-चर्यायाम् । २६४ मठि २६५ कठि शोके । २६६ मुठि पालने । २६७ हेठ विवा-धायाम् । २६८ एठ च । २६९ हिडि गत्यनादरयोः । २७० हुडि संघाते । २७१ कुडि दाहे । २७२ वडि विभाजने । २७३ मडि च । २७४ भडि परिभाषणे । २७५ पिडि संघाते । २७६ मुडि मार्जने । २७७ तुडि तोडने । २७८ हुडि वरणे ॥ हरणे इत्येके । २७९ चडि क्रोपे । २८० शडि रुजायां संघाते च । २८१ तडि ताडने । २८२ पडि गतौ । २८३ कडि मदे । २८४ खडि मन्थे । २८५ हेडू २८६ होडू अनादरे । २८७ बाडू आप्लाव्ये । २८८ द्राडू २८९ ध्राडू विशरणे । २९० शाडू श्लाघायाम् ॥ **अट्टादय उदात्ता अनुदात्तेन आत्मनेभाषाः ॥** २९१ शौटू गर्वे । २९२ यौटू बन्धे । २९३ स्लेटू २९४ भ्रेटू उन्मादे । २९५ कटे वर्षावरणयोः ॥ चटे इत्येके ॥ २९६ अट २९७ पट गतौ । २९८ रट परिभाषणे ॥ २९९ लट बाल्ये । ३०० शट रुजाविशरण-गत्यवसादनेषु । ३०१ वट वेष्टने । ३०२ क्कट ३०३ खिट त्रासे । ३०४ शिट ३०५ पिट अनादरे । ३०६ जट ३०७ झट संघाते । ३०८ भट भृतौ । ३०९ तट उच्छ्रय्ये । ३१० खट काङ्क्षायाम् । ३११ नट नृतौ । ३१२ पिट शब्दसंघातयोः । ३१३ हट दीप्तौ । ३१४ पट अवयवे । ३१५ लुट विलोडने ॥ डान्तोऽयमित्येके ॥ ३१६ चिट परप्रेष्ये । ३१७ विट शब्दे । ३१८ विट आक्रोशे ॥ हिट इत्येके ॥ ३१९ इट ३२० क्कट ३२१ कटी गतौ । ३२२ मडि भूषायाम् । ३२३ कुडि वैकल्ये । ३२४ मुट मर्दने । ३२५ चुडि अल्पीभावे । ३२६ मुडि खण्डने ॥ पुडि चेत्येके ॥ ३२७ रुटि ३२८ लुठि स्तेये । रुडि लुठि इत्येके । रुडि लुडि इत्यपरे ॥ ३२९ स्फुटि विशरणे ॥ स्फुटि इत्यपि केचित् ॥ ३३० पट व्यक्तायां वाचि । ३३१ वट स्त्रौल्ये । ३३२ मट मदनिवासयोः । ३३३ कट कृच्छ्रजीवने । ३३४ रट परिभाषणे ॥ रट इत्येके ॥ ३३५ हट छुतिशटत्वयोः ॥ बलात्कारे इत्यन्ये ॥ ३३६ रुट ३३७ उट ३३८ लुठ उपघाते ॥ ऊट इत्येके ॥ ३३९ पिठ हिंसासं-क्लेशनयोः । ३४० शट कैतवे च । ३४१ शुठ प्रतिघाते ॥ शुठि इति स्वामी ॥ ३४२ कुठि च । ३४३ लुठि आलस्ये प्रतिघाते च । ३४४ शुठि शोषणे । ३४५ रुठि ३४६ लुठि गतौ । ३४७ चुडू भावकरणे । ३४८ अडू अभियोगे । ३४९ कडू कार्कश्ये ॥ चुड्वादयस्त्रयो दोषाः ॥ ३५० क्रीडू विहारे ॥ ३५१ तुडू तोडने ॥ तूडू इत्येके ॥ ३५२ हुडू ३५३ ह्रडू

३५४ होडु गतौ । ३५५ रौडु अनादरे । ३५६ रोडु ३५७ लोडु उन्मादे । ३५८ अड उद्यमे ॥ ३५९ लड विलासे । लल इत्येके ॥ ३६० कड मदे ॥ कडि इत्येके ॥ ३६१ गडि वदनैकदेशे ॥ **शौट्टादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः ॥** ३६२ तिष्ट ३६३ तेष्ट ३६४ छिष्ट ३६५ छेष्ट क्षरणार्थाः । तेष्ट कम्पने च । ३६६ ग्लेष्ट दैन्ये । ३६७ टुवेष्ट कम्पने । ३६८ केष्ट ३६९ गोष्ट ३७० ग्लेष्ट च । ३७१ मेष्ट ३७२ रेष्ट ३७३ लेष्ट गतौ । ३७४ त्रपूष् लज्जायाम् । ३७५ कपि चलने । ३७६ रवि ३७७ लवि ३७८ अवि शब्दे । ३७९ लवि अवसंसने च । ३८० कवृ वर्णे । ३८१ क्लीवृ अधाष्ट्ये । ३८२ क्षीवृ मदे । ३८३ शीवृ कथने । ३८४ चीवृ च । ३८५ रेवृ शब्दे ॥ अभिरभी कचित्प-
ठ्येते ॥ ३८६ षमि ३८७ स्कमि प्रतिबन्धे । ३८८ जमि ३८९ जृभी गात्रविनामे । ३९० शल्म कथने । ३९१ वल्म भोजने । ३९२ गल्म धाष्ट्ये । ३९३ श्रम्भु प्रमादे ॥
दन्त्यादिश्च ॥ ३९४ घुम्भु स्तम्भे ॥ **तिप्यादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मने-**
भाषाः ॥ तिपिस्त्वनुदात्तः ॥ ३९५ गुपू रक्षणे । ३९६ धूप संतापे । ३९७ जप ३९८ जल्प व्यक्तायां वाचि । ३९९ जप मानसे च । ४०० चप सान्त्वने । ४०१ षप समवाये । ४०२ रप ४०३ लप व्यक्तायां वाचि । ४०४ चुप मन्दायां गतौ । ४०५ तुप ४०६ तुम्प ४०७ त्रुप ४०८ त्रुम्प ४०९ तुफ ४१० तुम्फ ४११ त्रुफ ४१२ त्रुम्फ हिंसार्थाः । ४१३ पर्प ४१४ रफ ४१५ रफि ४१६ अर्ब ४१७ पर्ब ४१८ लर्ब ४१९ बर्ब ४२० मर्ब ४२१ कर्ब ४२२ खर्ब ४२३ गर्ब ४२४ शर्ब ४२५ षर्ब ४२६ चर्ब गतौ । ४२७ कुवि आच्छादने । ४२८ लुवि ४२९ तुवि अर्दने । ४३० चुवि वक्त्रसंयोगे ४३१ षुम्भु ४३२ षृम्भु हिंसार्थौ ॥ षिम्भु पिम्भु इत्येके ॥ ४३३ शुभ ४३४ शुम्भ भाषणे ॥
भासन इत्येके । हिंसायामित्यन्ये ॥ **गुपादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः ॥** ४३५ घिणि ४३६ घुणि ४३७ घृणि ग्रहणे । ४३८ घुण ४३९ घूर्ण भ्रमणे । ४४० पण व्यवहारे स्तुतौ च । ४४१ पन च । ४४२ भाम क्रोधे । ४४३ क्षमूष् सहने । ४४४ कमु कान्तौ ॥ **घिण्यादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः ॥** ४४५ अण ४४६ रण ४४७ वण ४४८ भण ४४९ मण ४५० कण ४५१ क्कण ४५२ व्रण ४५३ अण ४५४ ध्वण शब्दार्थाः ॥ धण इत्यपि केचित् ॥ ४५५ ओणृ अपनयने । ४५६ शोणृ वर्णगत्योः । ४५७ श्रोणृ संघाते । ४५८ श्लोणृ च । ४५९ पैणृ गतिप्रेरणश्लेषणेषु । ४६० ध्रण शब्दे ॥ रण इत्यपि केचित् ॥ ४६१ कनी दीप्तिकान्तिगतिषु । ४६२ ह्न ४६३ वन शब्दे । ४६४ वन ४६५ षण संभक्तौ । ४६६ अम गत्यादिषु । ४६७ द्रम ४६८ हम्म ४६९ मीमृ गतौ । ४७० चमु ४७१ छमु ४७२ जमु ४७३ झमु अदने । ४७४ क्रमु पादविक्षेपे ॥ **अणादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः ॥** ४७५ अय ४७६ वय ४७७ पय ४७८ मय ४७९ चय ४८० तय ४८१ णय गतौ । ४८२

दय दानगतिरक्षणहिंसादानेषु । ४८३ रय गतौ । ४८४ ऊयी तन्तुसंताने । ४८५ पूयी
 विशरणे दुर्गन्धे च । ४८६ क्लूयी शब्दे उन्दे च । ४८७ क्षमायी विधूनने । ४८८ स्फायी
 ४८९ ओप्यायी वृद्धौ । ४९० तायु संतानपालनयोः । ४९१ शल चलनसंवरणयोः ।
 ४९२ बल ४९३ बल संवरणे संचरणे च । ४९४ मल ४९५ मल धारणे ।
 ४९६ भल ४९७ भल परिभाषणहिंसादानेषु । ४९८ कल शब्दसंख्यानयोः ।
 ४९९ कल अव्यक्ते शब्दे ॥ अशब्द इति स्वामी ॥ ५०० तेवृ ५०१ वेवृ देवने । ५०२
 पेवृ ५०३ गेवृ ५०४ ग्लेवृ ५०५ पेवृ ५०६ मेवृ ५०७ म्लेवृ सेवने ॥ शेवृ खेवृ क्लेवृ
 इत्येके ॥ ५०८ रेवृ प्लवगतौ ॥ **अयादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः ॥**
 ५०९ मव्य बन्धने । ५१० सूक्ष्य ५११ ईक्ष्य ५१२ ईर्ष्य ईर्ष्यार्थाः । ५१३ हय गतौ ।
 ५१४ शुच्य अभिषवे ॥ चुच्य इत्येके ॥ ५१५ हर्य गतिकान्त्योः । ५१६ अल भूषणपर्याप्ति-
 वारणेषु ॥ अयं स्वरितेदित्येके ॥ ५१७ जिफला विशरणे । ५१८ मील ५१९ इमील
 ५२० सील ५२१ क्षमील निमेषणे । ५२२ पील प्रतिष्ठम्भे । ५२३ नील वर्णे । ५२४
 शील समाधौ । ५२५ कील बन्धने । ५२६ कूल आवरणे । ५२७ शूल रुजायां संघोषे
 च । ५२८ तूल निष्कर्षे । ५२९ पूल संघाते । ५३० मूल प्रतिष्ठायाम् । ५३१ फल
 निष्पत्तौ । ५३२ चुल भावकरणे । ५३३ फुल विकसने । ५३४ चिल शैथिल्ये भावकरणे
 च । ५३५ तिल गतौ ॥ तिल इत्येके ॥ ५३६ वेल ५३७ चेल ५३८ केल ५३९
 खेल ५४० क्ष्वेल ५४१ वेल चलने । ५४२ पेल ५४३ फेल ५४४ शेल गतौ । षेल
 इत्येके । ५४५ स्खल संचलने । ५४६ खल संचये । ५४७ गल अदने । ५४८ षल गतौ ।
 ५४९ दल विशरणे । ५५० श्वल ५५१ श्वल आशुगमने । ५५२ खोल ५५३ खोर्क
 गतिप्रतिघाते । ५५४ धोर्क गतिचातुर्ये । ५५५ त्सर छद्मगतौ । ५५६ क्मर हृच्छने ।
 ५५७ अत्र ५५८ वत्र ५५९ मत्र ५६० चर गत्यर्थाः ॥ चरतिर्भक्षणेऽपि ॥ ५६१ छिवु
 निरसने । ५६२ जि जये । ५६३ जीव प्राणधारणे । ५६४ पीव ५६५ मीव ५६६
 तीव ५६७ णीव स्थौल्ये । ५६८ क्षीवु ५६९ क्षेवु निरसने । ५७० उर्वी ५७१ तुर्वी
 ५७२ थुर्वी ५७३ दुर्वी ५७४ धुर्वी हिंसार्थाः । ५७५ गुर्वी उद्यमने । ५७६ मुर्वी बन्धने ।
 ५७७ पुर्व ५७८ पर्व ५७९ मर्व पूरणे । ५८० चर्व अदने । ५८१ भर्व हिंसायाम् ।
 ५८२ कर्व ५८३ खर्व ५८४ गर्व दर्पे । ५८५ अर्व ५८६ शर्व ५८७ षर्व हिंसायाम् ।
 ५८८ इवि व्याप्तौ । ५८९ पिवि ५९० मिवि ५९१ णिवि सेचने ॥ सेवन इत्येके ॥
 ५९२ हिवि ५९३ दिवि ५९४ धिवि ५९५ जिवि प्रीणनार्थाः । ५९६ रिवि ५९७
 रवि ५९८ धवि गत्यर्थाः । ५९९ कृवि हिंसाकरणयोश्च । ६०० मव बन्धने । ६०१
 अव रक्षणगतिकान्तिप्रीतितृप्त्यवगमप्रवेशश्रवणस्वाम्यर्थयाचनक्रियेच्छादीत्यवास्यालिङ्गनहिंसा-
 दानभागवृद्धिषु ॥ **मव्यादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः । जिस्त्वनु-**

दात्तः ॥ ६०२ धावु गतिशुद्धोः । उदात्तः स्वरितेदुभयतोभाषः ६०३ धुक्ष
 ६०४ धिक्ष संदीपनक्लेशनजीवनेषु । ६०५ वृक्ष वरणे । ६०६ शिक्ष विद्योपादाने । ६०७
 भिक्ष भिक्षायामलाभे लाभे च । ६०८ क्लेश अव्यक्तायां वाचि ॥ बाधने इति दुर्गः ॥ ६०९
 दक्ष वृद्धौ शीघ्रार्थे च । ६१० दीक्ष मौण्ड्येज्योपनयननियमव्रतादेशेषु । ६११ ईक्ष दर्शने ।
 ६१२ ईष गतिहिंसादर्शनेषु । ६१३ भाष व्यक्तायां वाचि । ६१४ वर्ष स्नेहने । ६१५
 गेषु अन्विच्छायाम् ॥ ग्लेषु इत्येके ॥ ६१६ पेष्ट प्रयत्ने । ६१७ जेषु ६१८ णेषु ६१९ एष्ट
 ६२० प्रेषु गतौ । ६२१ रेष्ट ६२२ हेष्ट ६२३ ह्रेष्ट अव्यक्ते शब्दे । ६२४ कास्त शब्दकु-
 त्सायाम् । ६२५ भास्त दीप्तौ । ६२६ णास्त ६२७ रास्त शब्दे । ६२८ णस कौटिल्ये । ६२९
 भ्यस भये । ६३० आडः शसि इच्छायाम् । ६३१ ग्रसु ६३२ ग्लसु अदने । ६३३ ईह
 चेष्टायाम् । ६३४ वहि ६३५ महि वृद्धौ । ६३६ अहि गतौ । ६३७ गर्ह ६३८ गल्ह
 कुत्सायाम् । ६३९ बर्ह ६४० बल्ह प्राधान्ये । ६४१ बर्ह ६४२ बल्ह परिभाषणहिं-
 साच्छादनेषु । ६४३ झिह गतौ । ६४४ वेह ६४५ जेह ६४६ बाह प्रयत्ने ॥ जेह गता-
 वपि ॥ ६४७ दाह निद्राक्षये ॥ निक्षेपे इत्येके ॥ ६४८ काश्ट दीप्तौ । ६४९ ऊह वितर्के ।
 ६५० गाह विलोडने । ६५१ गृह ग्रहणे । ६५२ ग्लह च । ६५३ घुषि कान्तिकरणे ॥
 घष इति केचित् ॥ **धुक्षादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः ॥** ६५४
 घुषिर् अविशब्दने । ६५५ अक्षू व्याप्तौ । ६५६ तक्षू ६५७ त्वक्षू तनूकरणे । ६५८
 उक्ष सेचने । ६५९ रक्ष पालने । ६६० णिक्ष चुम्बने । ६६१ तृक्ष ६६२ स्तृक्ष ६६३
 णक्ष गतौ । ६६४ वक्ष रोषे ॥ संघाते इत्येके ॥ ६६५ मृक्ष संघाते ॥ प्रक्ष इत्येके ॥ ६६६
 तक्ष त्वचने । ६६७ सूक्ष आदरे । ६६८ काक्षि ६६९ वाक्षि ६७० माक्षि काङ्क्षायाम् ।
 ६७१ द्राक्षि ६७२ प्राक्षि ६७३ ध्वाक्षि घोरवासिते च । ६७४ चूष पाने । ६७५ तूष
 तुष्टौ । ६७६ पूष वृद्धौ । ६७७ मूष स्तेये । ६७८ लूष ६७९ रूष भूषायाम् । ६८०
 शूष प्रसवे । ६८१ यूष हिंसायाम् । ६८२ जूष च । ६८३ भूष अलंकारे । ६८४
 ऊष रुजायाम् । ६८५ इष उच्छेदे । ६८६ कष ६८७ खष ६८८ शिष ६८९ जष ६९०
 झष ६९१ शष ६९२ वष ६९३ मष ६९४ रुष ६९५ रिष हिंसार्थाः । ६९६ भष
 भर्त्सने । ६९७ उष दाहे । ६९८ जिषु ६९९ विषु ७०० मिषु सेचने । ७०१ पुष
 पुष्टौ । ७०२ श्रिषु ७०३ श्लिषु ७०४ प्रुषु ७०५ छुषु दाहे । ७०६ पृषु ७०७ वृषु ७०८
 मृषु सेचने ॥ मृषु सहने च ॥ इतरौ हिंसासंक्लेशनयोश्च ॥ ७०९ घृषु संघर्षे । ७१० हृषु
 अलीके । ७११ तुस ७१२ ऋस ७१३ हस ७१४ रस शब्दे । ७१५ लस श्लेषणक्रीडनयोः
 ७१६ षस्त अदने । ७१७ जर्ज ७१८ चर्च ७१९ झर्ज परिभाषणहिंसातर्जनेषु । ७२०
 पिस्त ७२१ पेस्त गतौ । ७२२ हसे हसने । ७२३ णिश समाधौ । ७२४ मिश ७२५
 मश शब्दे रोषकृते च । ७२६ शव गतौ । ७२७ शश हुतगतौ । ७२८ शसु हिंसायाम् ।

७२९ शंसु स्तुतौ ॥ दुर्गतावित्येके ॥ ७३० चह परिकल्कने । ७३१ मह पूजायाम् ।
 ७३२ रह त्यागे । ७३३ रहि गतौ । ७३४ दह ७३५ दहि ७३६ बृह ७३७ बृहि
 बृद्धौ ॥ बृहि शब्दे च । बृहिर इत्येके ॥ ७३८ तुहिर ७३९ दुहिर ७४० उहिर अर्दने ।
 ७४१ अर्ह पूजायाम् ॥ **घुषिरादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः । घसिस्त्व-**
नुदात्तः ॥ ७४२ घुत दीप्तौ । ७४३ श्विता वर्णे । ७४४ जिमिदा स्नेहने । ७४५ जिष्विदा
 स्नेहनमोचनयोः ॥ मोहनयोरित्येके । जिष्विदा चेत्येके ॥ ७४६ रुच दीप्तावभिप्रीतौ च ।
 ७४७ घुट परिवर्तने । ७४८ रुट ७४९ लुट ७५० लुठ प्रतिघाते । ७५१ शुभ दीप्तौ ।
 ७५२ शुभ संचलने । ७५३ णभ ७५४ तुभ हिंसायाम् ॥ आद्योऽभावेऽपि ॥ ७५५ संसु
 ७५६ ध्वंसु ७५७ भंसु अवसंसने ॥ ध्वंसु गतौ च । भंसु इत्यपि केचित् ॥ ७५८
 सन्सु विश्वासे । ७५९ वृत्तु वर्तने । ७६० वृधु वृद्धौ । ७६१ शृधु शब्दकुत्सायाम् । ७६२
 स्यन्दू प्रसवणे । ७६३ कृपू सामर्थ्ये ॥ **द्युतादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मने-**
भाषाः । वृत् ॥ ७६४ घट चेष्टायाम् । ७६५ व्यथ भयसंचलनयोः । ७६६ प्रथ प्रख्याने ।
 ७६७ प्रस विस्तारे । ७६८ म्रद मर्दने । ७६९ स्खद स्खदने । ७७० क्षजि गतिदानयोः ।
 ७७१ दक्ष गतिहिंसनयोः । ७७२ कृप कृपायां गतौ च । ७७३ कदि ७७४ क्रदि ७७५
 कृदि वैक्लव्ये । वैकल्ये इत्येके । त्रयोऽप्यनिदित इति नन्दी । इदित इति स्वामी । कदिक्रदी
 इदितौ । क्रदक्लदाविति चानिदितौ इति मैत्रेयः ॥ ७७६ जित्वरा संभ्रमे ॥ **घटादयःषितः**
उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः ॥ ७७७ ज्वर रोगे । ७७८ गड सेचने । ७७९
 हेड वेष्टने । ७८० वट ७८१ भट परिभाषणे । ७८२ नट नृत्तौ ॥ गतावित्यन्ये ॥ ७८३
 षक प्रतिघाते । ७८४ चक तृप्तौ । ७८५ कखे हसने । ७८६ रगे शङ्कायाम् । ७८७
 लगं सङ्गे । ७८८ हगे ७८९ हगे ७९० षगे ७९१ षगे संवरणे । ७९२ कगे नोच्यते ।
 ७९३ अक ७९४ अग कुटिलायां गतौ । ७९५ कण ७९६ रण गतौ । ७९७ चण
 ७९८ शण ७९९ श्रण दाने च ॥ शण गतावित्यन्ये ॥ ८०० अथ ८०१ श्लथ ८०२
 क्रथ ८०३ क्लथ हिंसार्थाः । ८०४ वन च । ८०५ वनु च नोच्यते । ८०६ ज्वल दीप्तौ ।
 ८०७ हल ८०८ झल चलने । ८०९ स्मृ आध्याने । ८१० दृभये । ८११ नृ नये । ८१२
 श्रा पाके । मारणतोषणनिशामनेषु ८१३ ज्ञा । ८१४ कम्पने चलिः । ८१५ छदिर् ऊर्जने ।
 जिह्वोन्मथने ८१६ लडिः । ८१७ मदी हर्षलेपनयोः । ८१८ ध्वन शब्दे । ८१९ दलि
 ८२० बलि ८२१ स्खलि ८२२ रणि ८२३ ध्वनि ८२४ त्रपि ८२५ क्षपयश्चेति भोजः ।
 ८२६ स्वन अवतंसने ॥ **घटादयो मिनः ॥** ८२७ जनी ८२८ जृष् ८२९ क्सु ८३०
 रज्जो ८३१ ऽमन्ताश्च । ८३२ ज्वल ८३३ हल ८३४ झल ८३५ नमामनुपसर्गाद्वा । ८३६
 ग्ला ८३७ स्ना ८३८ वनु ८३९ वमां च । न ८४० कमि ८४१ अमि ८४२ चसाम् ।
 ८४३ शमोऽदर्शने । ८४४ यमोपरिवेषणे । ८४५ स्खदिर् अवपरिभ्यां च । ८४६ फण

गतौ ॥ घटादयः फणान्ता मितः । वृत् । ज्वरादय उदात्ता उदात्तेतः पर-
 स्मैभाषाः ॥ ८४७ राजृ दीप्तौ ॥ उदात्तःस्वरितेदुभयतोभाषः । ८४८ दुभ्राजृ ८४९
 दुभ्राशृ ८५० दुभ्लाशृ दीप्तौ ॥ उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः ॥ ८५१ स्यमु
 ८५२ स्वन ८५३ ध्वन शब्दे । ८५४ षम ८५५ ष्टम अवैकल्ये ॥ वृत् ॥ ८५६ ज्वल
 दीप्तौ । ८५७ चल कम्पने । ८५८ जल घातने । ८५९ टल ८६० टूल वैक्लव्ये । ८६१ छल
 स्थाने । ८६२ हल विलेखने । ८६३ णल गन्धे ॥ बन्धने इत्येके ॥ ८६४ पल गतौ । ८६५
 बल प्राणने धान्यावरोधने च । ८६६ पुल महत्त्वे । ८६७ कुल संस्त्याने बन्धुषु च । ८६८
 शल ८६९ हुल ८७० पल्ल गतौ । ८७१ कथ निष्पाके । ८७२ कथे गतौ । ८७३ मथे
 विलोडने । ८७४ दुवम उद्गिरणे । ८७५ अमु चलने । ८७६ क्षर संचलने ॥ स्यमादय
 उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः ॥ ८७७ षह मर्षणे ॥ उदात्तोऽनुदात्तेदात्मने
 भाषः ॥ ८७८ रमु क्रीडायाम् ॥ अनुदात्त उदात्तेदात्मनेभाषः ॥ ८७९ षद्व विश-
 रणगत्यवसादनेषु । ८८० शद्व शातने । ८८१ कुश आह्वाने रोदने च ॥ षदादयस्त्रयोऽनु-
 दात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः ॥ ८८२ कुच संपर्चनकौटिल्यप्रतिष्ठम्भविलेखनेषु । ८८३
 बुध अवगमने । ८८४ रुह बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च । ८८५ कस गतौ ॥ वृत् । कुचादय
 उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः । रुहस्त्वनुदात्तः ॥ ८८६ हिक अव्यक्ते
 शब्दे । ८८७ अञ्चु गतौ याचने च ॥ अचु इत्येके । अचि इत्यपरे ॥ ८८८ दुयाचृ
 याच्चायाम् । ८८९ रेटृ परिभाषणे । ८९० चते ८९१ चदे याचने । ८९२ प्रोथृ पर्याप्तौ ।
 ८९३ मिह ८९४ मेह मेधाहिंसनयोः । थान्ताविमाविति स्वामी । धान्ताविति न्यासः ॥
 ८९५ मेधृ संगमे च । ८९६ णिह ८९७ णेह कुत्सासंनिकर्षणयोः । ८९८ शृधु ८९९
 मृधु उन्दने । ९०० बुधिर् बोधने । ९०१ उबुन्दिर् निशामने । ९०२ वेणु गतिज्ञान-
 चिन्तानिशामनवादित्रग्रहणेषु ॥ नान्तोऽप्ययम् ॥ ९०३ खनु अवदारणे । ९०४ चीवृ आदा-
 नसंवरणयोः । ९०५ चायृ पूजानिशामनयोः । ९०६ व्यय गतौ । ९०७ दाशृ दाने ।
 ९०८ मेधृ भये ॥ गतावित्येके ॥ ९०९ भ्रेषृ ९१० भ्लेषृ गतौ । ९११ अस गतिदी-
 स्यादानेषु ॥ अष इत्येके ॥ ९१२ स्पश बाधनस्पर्शनयोः । ९१३ लष कान्तौ । ९१४ चष
 भक्षणे । ९१५ छष हिंसायाम् । ९१६ झष आदानसंवरणयोः । ९१७ अक्ष ९१८ भ्लक्ष
 अदने । ९१९ दासृ दाने । ९२० माहृ माने । ९२१ गुहृ संवरणे ॥ हिकादय उदात्ताः
 स्वरितेत उभयतोभाषाः ॥ ९२२ श्रिञ् सेवायाम् ॥ उदात्त उभयतो-
 भाषः । ९२३ भृञ् भरणे । ९२४ हृञ् हरणे । ९२५ धृञ् धारणे । ९२६ णीञ् प्रापणे ॥
 भृजादयश्चत्वारोऽनुदात्ता उभयतोभाषाः ॥ ९२७ धेहृ पाने । ९२८ न्लै ९२९
 न्लै हर्षक्षये । ९३० धै न्यकरणे । ९३१ द्वै स्वप्ने । ९३२ त्रै तृप्तौ । ९३३ ध्यै चिन्ता-
 याम् । ९३४ रै शब्दे । ९३५ स्तै ९३६ ध्यै शब्दसंघातयोः । ९३७ सै खदने । ९३८

क्षै ९३९ जै ९४० पै क्षये । ९४१ कै ९४२ गै शब्दे । ९४३ शै ९४४ श्रै पाके ।
 ९४५ पै ९४६ ओवै शोषणे । ९४७ छै वेष्टने । ९४८ ष्णै वेष्टने ॥ शोभायां चेत्येके ॥
 ९४९ दैप् शोधने । ९५० पा पाने । ९५१ प्रा गन्धोपादाने । ९५२ ध्मा शब्दाग्निसं-
 योगयोः । ९५३ छा गतिनिवृत्तौ । ९५४ म्ना अभ्यासे । ९५५ दाण् दाने । ९५६ हृ
 कौटिल्ये । ९५७ स्मृ शब्दोपतापयोः । ९५८ स्मृ चिन्तायाम् । ९५९ हृ संवरणे । ९६०
 सृ गतौ । ९६१ ऋ गतिप्रापणयोः । ९६२ गृ ९६३ घृ सेचने । ९६४ ध्रू हूर्च्छने ।
 ९६५ सु गतौ । ९६६ पु प्रसवैश्वर्ययोः । ९६७ श्रु श्रवणे । ९६८ ध्रु स्थैर्ये । ९६९ दु
 ९७० द्रु गतौ । ९७१ जि ९७२ जि अभिभवे ॥ **धयत्यादयोऽनुदात्ताः परस्मै-**
भाषाः ॥ ९७३ ष्मिङ् ईषद्धसने । ९७४ गुङ् अव्यक्ते शब्दे । ९७५ गाङ् गतौ ।
 ९७६ कुङ् ९७७ घुङ् ९७८ उङ् ९७९ डुङ् शब्दे ॥ उङ् कुङ् खुङ् गुङ् घुङ् डुङ्
 इत्यन्ये ॥ ९८० च्युङ् ९८१ ज्युङ् ९८२ मुङ् ९८३ षुङ् गतौ ॥ कुङ् इत्येके ॥ ९८४
 रुङ् गतिरेषणयोः । ९८५ धृङ् अवध्वंसने । ९८६ मेङ् प्रणिदाने । ९८७ देङ् रक्षणे ।
 ९८८ श्यैङ् गतौ । ९८९ प्यैङ् वृद्धौ । ९९० त्रैङ् पालने ॥ **दिमडादयोऽनुदात्ता**
आत्मनेभाषाः ॥ ९९१ पूङ् पवने । ९९२ मूङ् बन्धने । ९९३ डीङ् विहायसा गतौ ॥
पूडादयस्त्रय उदात्ता आत्मनेभाषाः ॥ ९९४ तृ प्लवनतरणयोः ॥ **उदात्तः**
परस्मैभाषः ॥ ९९५ गुप गोपने । ९९६ तिज निशाने । ९९७ मान पूजायाम् । ९९८ बध
 बन्धने ॥ **गुपादयश्चत्वार उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः ॥** ९९९ रभ राम-
 से । १००० डुलभष् प्राप्तौ । १००१ ष्वज्ज परिष्वज्जे । १००२ हृद पुरीषोत्सर्गे ॥ **रभादय-**
श्चत्वार उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः ॥ १००३ जिष्विदा अव्यक्ते शब्दे ॥
उदात्त उदात्तेत् परस्मैभाषः ॥ १००४ स्कन्दिर् गतिशोषणयोः । १००५ यम
 मैथुने । १००६ णम प्रहृत्वे शब्दे च । १००७ गम्ल् १००८ सृप्ल् गतौ । १००९ यम
 उपरमे । १०१० तप संतापे । १०११ त्यज हानौ । १०१२ षज्ज सज्जे । १०१३ दृशिङ्
 प्रेक्षणे । १०१४ दंश दर्शने । १०१५ कृष विलेखने । १०१६ दह भस्मीकरणे । १०१७
 मिह सेचने ॥ **स्कन्दादयोऽनुदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः ॥** १०१८ कित
 निवासे रोगापनयने च ॥ **उदात्तेत् परस्मैभाषः ॥** १०१९ दान खण्डने । १०२०
 शान तेजने ॥ **उदात्तौ स्वरितेतावुभयतोभाषौ ॥** १०२१ डुपचष् पाके । १०२२
 षच समवाये । १०२३ भज सेवायाम् । १०२४ रज्ज रागे । १०२५ शप आक्रोशे ।
 १०२६ त्विष दीप्तौ । १०२७ यज देवपूजासंगतिकरणदानेषु । १०२८ डुवप् बीज-
 संताने छेदनेऽपि । १०२९ वह प्रापणे ॥ **पचादयोऽनुदात्ताः स्वरितेत उभयतो-**
भाषाः । षचिस्तूदात्तः ॥ १०३० वस निवासे ॥ **अनुदात्त उदात्तेत् परस्मै-**
भाषः ॥ १०३१ वेज् तन्तुसंताने । १०३२ व्येज् संवरणे । १०३३ ह्वेज् स्पर्धायां शब्दे

च ॥ वेजादयस्त्रयोऽनुदात्ता उभयतोभाषाः ॥ १०३४ वद व्यक्तायां वाचि ।
१०३५ दुओश्चि गतिवृद्धोः ॥ वृत् । अयं वदतिश्चोदात्तौ परस्मैभाषौ ॥

इति शब्विकरणा भ्वादयः ॥ १ ॥

१ अद भक्षणे । २ हन हिंसागत्योः ॥ अनुदात्तावुदात्तेतौ परस्मैपदिनौ ॥ ३ द्विष
अप्रीतौ । ४ दुह प्रपूरणे । ५ दिह उपचये । ६ लिह आस्वादने ॥ द्विषादयोऽनुदात्ताः
स्वरितेत उभयतोभाषाः ॥ ७ चक्षिङ् व्यक्तायां वाचि । अयं दर्शनेऽपि ॥ अनुदा-
त्तोनुदात्तेदात्मनेपदी ॥ ८ ईर गतौ कम्पने च । ९ ईड स्तुतौ । १० ईश ऐश्वर्ये ।
११ आस उपवेशने । १२ आङः शासु इच्छायाम् । १३ वस आच्छादने १४ कसि
गतिशासनयोः ॥ कस इत्येके । कश इत्यपि ॥ १५ णिसि चुम्बने । १६ णिजि शुद्धौ ।
१७ शिजि अव्यक्ते शब्दे । १८ पिजि वर्णे ॥ संपर्चने इत्येके । उभयत्रेत्यन्ये । अवयवे इत्येके ।
अव्यक्ते शब्दे इतीतरे । पृजि इत्येके ॥ १९ वृजी वर्जने ॥ वृजि इत्यन्ये ॥ २० पृजी संपर्चने ॥
ईरादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः ॥ २१ षूङ् प्राणिगर्भविमोचने ॥ २२
शीङ् स्वप्ने ॥ उदात्तावात्मनेभाषौ ॥ २३ यु मिश्रणेऽमिश्रणे च । २४ रु शब्दे । २५ णु
स्तुतौ । २६ दुक्षु शब्दे । २७ क्षणु तेजने । २८ ण्णु प्रस्रवणे ॥ युप्रभृतय उदात्ता उदात्ते-
तः परस्मैभाषाः ॥ २९ ऊर्णु आच्छादने ॥ उदात्त उभयतोभाषः ॥ ३० शु अभि-
गमने । ३१ शु प्रसवैश्वर्ययोः । ३२ कु शब्दे । ३३ पुङ् स्तुतौ ॥ युप्रभृतयोऽनुदात्ताः
परस्मैभाषाः ॥ स्तौतिस्तूभयतोभाषः ॥ ३४ ब्रून् व्यक्तायां वाचि ॥ उदात्त
उभयतोभाषः ॥ ३५ इण् गतौ । ३६ इङ् अध्ययने । ३७ इक् स्मरणे । ३८ वी
गतिव्याप्तिप्रजनकान्त्यसनखादनेषु । ३९ या प्रापणे । ४० वा गतिगन्धनयोः । ४१ भा
दीप्तौ । ४२ ण्णा शौचे । ४३ श्रा पाके । ४४ द्रा कुत्सायां गतौ । ४५ प्सा भक्षणे । ४६
पा रक्षणे । ४७ रा दाने । ४८ ला आदाने ॥ द्वावपि दाने इति चन्द्रः ॥ ४९ दाप् लवने । ५०
ख्या प्रकथने । ५१ प्रा पूरणे । ५२ मा माने । ५३ वच परिभाषणे ॥ इण्प्रभृतयो-
ऽनुदात्ताः परस्मैभाषाः । इङ् त्वात्मनेपदी ॥ ५४ विद् ज्ञाने । ५५ अस् भुवि ।
५६ मृजु शुद्धौ । ५७ रुदिङ् अश्रुविमोचने ॥ विदादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मै-
भाषाः ॥ ५८ जिष्वप् शये । उदात्तः परस्मैभाषाः ॥ ५९ श्वस प्राणने । ६० अन
च । ६१ जक्ष भक्षहसनयोः ॥ वृत् ॥ ६२ जागृ निद्राक्षये । ६३ दरिद्रा दुर्गतौ । ६४
चकास् दीप्तौ । ६५ शासु अनुशिष्टौ ॥ श्वसादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः ॥
६६ दीधीङ् दीप्तिदेवनयोः । ६७ वेवीङ् वेतिना तुल्ये ॥ उदात्तावात्मनेभाषौ ॥
६८ षस ६९ सस्ति स्वप्ने । ७० वश कान्तौ ॥ षसादय उदात्ता उदात्तेतः ॥ ७१
चर्करीतं च । ७२ हुङ् अपनयने ॥ अनुदात्त आत्मनेभाषः ॥

इति लुग्विकरणा अदादयः ॥ २ ॥

१ हु दानादनयोः ॥ आदाने चेत्येके ॥ २ जिभी भये । ३ ह्री लज्जायाम् ॥ जुहो-
त्यादयोऽनुदात्ताः परस्मैभाषाः ॥ ४ पृ पालनपूरणयोः ॥ पृ इत्येके ॥ उदात्तः पर-
स्मैभाषः ॥ ५ डुभृञ् धारणपोषणयोः ॥ अनुदात्त उभयतोभाषः ॥ ६ माङ् माने
शब्दे च । ७ ओहाङ् गतौ ॥ अनुदात्तावात्मनेपदिनौ ॥ ८ ओहाक् त्यागे ॥ अनुदात्तः
परस्मैपदी ॥ ९ डुदाञ् दाने । १० डुधाञ् धारणपोषणयोः ॥ दाने इत्यप्येके ॥ अनु-
दात्तावुभयतोभाषौ ॥ ११ णिजिर् शौचपोषणयोः । १२ विजिर् पृथग्भावे । १३ विण्
व्यासौ ॥ णिजिरादयोऽनुदात्ताः स्वरिते उभयतोभाषाः ॥ १४ घृ क्षरणदीप्त्योः ।
१५ ह् प्रसङ्गकरणे । १६ ऋ १७ सृ गतौ ॥ घृप्रभृतयोऽनुदात्ताः परस्मैभाषाः ॥ १८
भस् भर्त्सनदीप्त्योः ॥ उदात्त उदात्तेत् परस्मैपदी ॥ १९ कित ज्ञाने ॥ अनुदात्तः
परस्मैपदी ॥ २० तुर त्वरणे । २१ धिष शब्दे । २२ धन धान्ये । २३ जन जनने ॥
तुरादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः ॥ २४ गा स्तुतौ ॥ अनुदात्तः
परस्मैभाषाः । घृप्रभृतय एकादशच्छन्दसि । इयति भाषायामपि ॥

इति श्रुविकरणा जुहोत्यादयः ॥ ३ ॥

१ दिवु क्रीडाविजिगीषाव्यवहारद्युतिस्तुतिमोदमदस्वप्नकान्तिगतिषु । २ षिवु तन्तुसं-
नि । ३ स्त्रिवु गतिशोषणयोः । ४ छिवु निरसने । ५ ण्सु अदने ॥ आदाने इत्येके ।
अदर्शने इत्यपरे ॥ ६ ण्सु निरसने । ७ ऋसु ह्वरणदीप्त्योः । ८ व्युष दाहे । ९ भुष
च । १० नृती गात्रविक्षेपे । ११ त्रसी उद्वेगे । १२ कुथ पूतीभावे । १३ पुथ हिंसा-
याम् । १४ गुध परिवेष्टने । १५ क्षिप प्रेरणे । १६ पुण्ड विकसने । १७ तिम १८
ष्टिम १९ छीम आर्दीभावे । २० व्रीड चोदने लज्जायां च । २१ इष गतौ । २२ षह
२३ षुह चक्यर्थे । २४ जृष् २५ ऋष् वयोहानौ ॥ दिवादय उदात्ता उदात्तेतः पर-
स्मैभाषाः । क्षिपिस्त्वनुदात्तः । २६ षूङ् प्राणिप्रसवे । २७ दूङ् परितापे ॥ उदा-
त्तावात्मनेभाषौ ॥ २८ दीङ् क्षये । २९ डीङ् विहायसा गतौ । ३० धीङ् आधारे । ३१
मीङ् हिंसायाम् । ३२ रीङ् श्रवणे । ३३ लीङ् श्लेषणे । ३४ व्रीङ् वृणोत्यर्थे ॥ वृत् ॥ स्वादय
ओदितः ॥ ३५ पीङ् पाने । ३६ माङ् माने । ३७ ईङ् गतौ । ३८ प्रीङ् प्रीतौ ।
दीङादय आत्मनेपदिनोऽनुदात्ताः । डीङ् तूदात्तः ॥ ३९ शो तनूकरणे ।
४० छो छेदने । ४१ षो अन्तर्कर्मणि । ४२ दो अवखण्डने ॥ इयतिप्रभृतयोऽनुदात्ताः
परस्मैभाषाः ॥ ४३ जनी प्रादुर्भावे । ४४ दीपी दीप्तौ । ४५ पूरी आप्यायने ।
४६ तूरी गतित्वरणहिंसनयोः । ४७ घूरी ४८ गूरी हिंसागत्योः । ४९ घूरी ५० जूरी हिंसा-
वयोहान्योः । ५१ शूरी हिंसास्तम्भनयोः । ५२ चूरी दाहे । ५३ तप ऐश्वर्ये वा । ५४ वृत्त वरणे ।
५५ क्लिश उपतापे । ५६ काश्ट दीप्तौ । ५७ वाश्ट शब्दे ॥ जन्यादय उदात्ता अनु-

दात्तेत आत्मनेभाषाः । तपिस्त्वनुदात्तः ॥ ५८ मृष तितिक्षायाम् । ५९ ई शुचिः
 पूतीभावे ॥ उदात्तौ स्वरितेतावुभयतोभाषौ ॥ ६० णह बन्धने । ६१ रञ्ज रागे ।
 ६२ शप आक्रोशे ॥ णहादयस्त्रयोऽनुदात्ताः स्वरितेत उभयतोभाषाः ॥
 ६३ पद गतौ । ६४ खिद दैन्ये । ६५ विद सात्तायाम् । ६६ बुध अवगमने । ६७ युध
 संप्रहारे । ६८ अनोरुध कामे । ६९ अण प्राणने ॥ अन इत्येके ॥ ७० मन ज्ञाने । ७१ युज
 समाधौ । ७२ सृज विसर्गे । ७३ लिश अल्पीभावे ॥ पदादयोऽनुदात्ता अनुदात्तेत
 आत्मनेभाषाः ॥ ७४ राधोऽकर्मकादृद्धावेव । ७५ व्यध ताडने । ७६ पुष पुष्टौ ।
 ७७ शुष शोषणे । ७८ तुष प्रीतौ । ७९ दुष वैकृत्ये । ८० श्लिष आलिङ्गने । ८१ शुक्
 विभाषितो मर्षणे । ८२ प्विदा गात्रप्रक्षरणे । ८३ क्रुध क्रोधे । ८४ क्षुध बुभुक्षायाम् ।
 ८५ शुध शौचे । ८६ पिधु संराद्धौ ॥ राधादयोऽनुदात्ता उदात्तेतः परस्मैभा-
 षाः ॥ ८७ रध हिंसासंराध्योः । ८८ णश अदर्शने । ८९ तृष प्रीणने । ९० दृष हर्ष-
 मोहनयोः । ९१ द्रुह जिघांसायाम् । ९२ मुह वैचित्ये । ९३ ण्णह उद्गिरणे । ९४ णिह
 प्रीतौ ॥ वृत् रधादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः ॥ ९५ शमु उपशमे ।
 ९६ तमु काङ्क्षायाम् । ९७ दमु उपशमे । ९८ श्रमु तपसि खेदे च । ९९ भ्रमु अनवस्थाने ।
 १०० क्षमू सहने । १०१ क्लमु ग्लानौ । १०२ मदी हर्षे ॥ वृत् ॥ १०३ असु क्षेपणे ।
 १०४ यसु प्रयत्ने । १०५ जसु मोक्षणे । १०६ तसु उपक्षये । १०७ दसु च ।
 १०८ वसु स्तम्भे । १०९ व्युष विभागे ॥ व्युस इत्यन्ये ॥ युस इत्यपरे ॥ ११० शुष
 दाहे । १११ विस प्रेरणे । ११२ कुस संश्लेषणे । ११३ वुस उत्सर्गे । ११४ मुस खण्डने ।
 ११५ मसी परिणामे ॥ समी इत्येके ॥ ११६ लुठ विलोडने । ११७ उच समवाये ।
 ११८ अशु ११९ अंशु अधःपतने । १२० वृश वरणे । १२१ कृश तनूकरणे ।
 १२२ जितृषा पिपासायाम् । १२३ हृष तुष्टौ । १२४ रुष १२५ रिष हिंसायाम् ।
 १२६ डिष क्षेपे । १२७ कुप क्रोधे । १२८ गुप व्याकुलत्वे । १२९ युपु १३० रुपु
 १३१ लुपु विमोहने । १३२ लुभ गार्ध्वे । १३३ क्षुभ संचलने । १३४ णभ १३५ तुभ
 हिंसायाम् ॥ क्षुभिनमितुभयो द्युतादौ क्र्यादौ च पठ्यन्ते ॥ १३६ क्लिदू आर्दीभावे । १३७
 जिमिदा स्नेहने । १३८ जिक्विदा स्नेहनमोचनयोः । १३९ ऋधु वृद्धौ । १४० गृधु अभि-
 काङ्क्षायाम् ॥ वृत् । असुप्रभृतय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः ॥

इति श्यन्विकरणा दिवादयः ॥ ४ ॥

१ धुञ् अभिषवे । २ षिञ् बन्धने । ३ शिञ् निशाने । ४ डुमिञ् प्रक्षेपणे । ५ चिञ्
 चयने । ६ स्तृञ् आच्छादने । ७ कृञ् हिंसायाम् । ८ वृञ् वरणे । ९ धुञ् कम्पने ॥ धूञ् इत्येके
 स्वादयोऽनुदात्ता उभयतोभाषाः । वुञ् उदात्तः ॥ १० द्रुदु उपतापे ।
 ११ हि गतौ वृद्धौ च । १२ पृ प्रीतौ । १३ स्पृ प्रीतिपालनयोः ॥ प्रीतिचलनयोरित्यन्ये ।

स्मृ इत्येके ॥ १४ आप्ल व्याप्तौ । १५ शक् शक्तौ । १६ राध १७ साध संसिद्धौ ।
दुनोतिप्रभृतयोऽनुदात्ताः परस्मैभाषाः ॥ १८ अशू व्याप्तौ संघाते च । १९ षिष
 आस्कन्दने ॥ **अशिस्तिघी उदात्तावनुदात्तेतावात्मनेभाषौ ॥** २० तिक २१
 तिग गतौ च । २२ षघ हिंसायाम् । २३ जिघृषा प्रागल्भ्ये । २४ दंभु दम्भने । २५
 ऋधु वृद्धौ । २६ तृप प्रीणने इत्येके ॥ छन्दसि ॥ २७ अह व्याप्तौ ॥ २८ दघ घातने
 पालने च । २९ चमु भक्षणे । ३० रि ३१ क्षि ३२ चिरि ३३ जिरि ३४ दाश ३५
 द हिंसायाम् ॥ क्षिर भाषायाम् इत्येके । ऋक्षीत्यजादिरेके । रेफवानित्यन्ये ॥ **वृत् ।**
तिकादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः ॥

इति श्रुविकरणाः स्वादयः ॥ ५ ॥

१ तुद व्यथने । २ णुद प्रेरणे । ३ दिश अतिसर्जने । ४ अस्ज पाके । ५ क्षिप प्रेरणे ।
 ६ कृष विलेखने ॥ **तुदादयोऽनुदात्ताः स्वरितेत उभयतोभाषाः ॥** ७ ऋषी
 गतौ ॥ **उदात्त उदात्तेत्परस्मैपदी ॥** ८ जुषी प्रीतिसेवनयोः । ओविजी भयचलयनयोः ।
 १० ओलजि ११ ओलस्जी व्रीडायाम् ॥ **जुषादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मने-**
भाषाः ॥ १२ ओव्रश्चू छेदने । १३ व्यच व्याजीकरणे । १४ उछि उच्छे । १५ उच्छी विवासे
 १६ ऋच्छ गतीन्द्रियप्रलयमूर्तिभावेषु । १७ मिच्छ उत्केशे । १८ जर्ज १९ चर्च २० झर्ज
 परिभाषणभर्त्सनयोः । २१ त्वच संवरणे । २२ ऋच स्तुतौ । २३ उञ्ज आर्जवे । २४
 उज्ज उत्सर्गे । २५ लुम विमोहने । २६ रिफ कथनयुद्धनिन्दाहिंसादानेषु ॥ रिह इत्येके ॥
 २७ तृप २८ तृम्फ तृप्तौ ॥ द्वावपि फान्तावित्येके ॥ २९ तुप ३० तुम्प ३१ तुफ तुम्फ
 हिंसायाम् । ३२ दृप ३३ दृम्फ उत्केशे ॥ प्रथमोऽपि द्वितीयान्त इत्येके ॥ ३४ ऋफ
 ३५ ऋम्फ हिंसायाम् । ३६ गुफ ३७ गुम्फ ग्रन्थे । ३८ उम ३९ उम्भ पूरणे । ४०
 शुभ ४१ शुम्भ शोभार्थे । ३२ हमी ग्रन्थे । ४३ चृती हिंसाग्रन्थनयोः । ४४ विध विधाने ।
 ४५ जुड गतौ ॥ जुन इत्येके । ४६ मृड सुखने । ४७ पृड च । ४८ पृण प्रीणने ।
 ४९ वृण च । ५० मृण हिंसायाम् । ५१ तुण कौटिल्ये । ५२ पुण कर्मणि शुभे । ५३
 मुण प्रतिज्ञाने । ५४ कुण शब्दोपकरणयोः । ५५ शुन गतौ । ५६ द्रुण हिंसागतिकौ-
 टिल्येषु । ५७ घुण ५८ घूर्ण भ्रमणे । ५९ घुर ऐश्वर्यदीप्त्योः । ६० कुर शब्दे । ६१
 खुर छेदने । ६२ मुर संवेष्टने । ६३ क्षुर विलेखने । ६४ धुर भीमार्थशब्दयोः । ६५ पुर
 अग्रगमने । ६६ वृह उद्यमने ॥ वृह इत्यन्ये ॥ ६७ तृह ६८ स्तृह ६९ तृह
 हिंसार्थाः । ७० इष इच्छायाम् । ७१ मिष स्पर्धायाम् । ७२ किल श्रैत्यक्रीडनयोः । ७३
 तिल स्नेहे । ७४ चिल विलसने । ७५ चल विलसने । ७६ इल स्वप्नक्षेपणयोः । ७७ पिल
 संवरणे । ७८ बिल भेदने । ७९ णिल गहने । ८० हिल भावकरणे । ८१ शिल ८२ पिल

उज्ज्हे । ८३ मिल श्लेषणे । ८४ लिख अक्षरविन्यासे । ८५ कुट कौटिल्ये । ८६ पुट संश्लेषणे । ८७ कुच संकोचने । ८८ गुज शब्दे । ८९ गुड रक्षायाम् । ९० डिप क्षेपे । ९१ छुर छेदने । ९२ स्फुट विकसने । ९३ मुट आक्षेपमर्दनयोः । ९४ जुट छेदने । ९५ तुट कलहकर्मणि । ९६ चुट ९७ छुट छेदने । ९८ जुड बन्धने । ९९ कड मदे । १०० लुट संश्लेषणे । १०१ कूड घनत्वे । १०२ कुड बाल्ये । १०३ पुड उत्सर्गे । १०४ घुट प्रतिघाते । १०५ तुड तोडने । १०६ थुड १०७ स्थुड संवरणे । खुड लुड इत्येके ॥ १०८ स्फुर १०९ फुल संचलने ॥ स्फुर स्फुरणे । स्फुल संचलने इत्येके । स्फर इत्यन्ये ॥ ११० स्फुड १११ चुड ११२ वुड संवरणे ॥ ११३ कुड ११४ भुड निमज्जने इत्येके ॥ **ब्रश्चादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः ॥** ११५ गुरी उद्यमने ॥ **उदात्तोऽनुदात्तेतात्मनेपदी ॥** ११६ णू स्तवने । ११७ धू विधूनने ॥ **उदात्तौ परस्मैभाषौ ॥** ११८ गु पुरीषोत्सर्गे । ११९ धु गतिस्त्रैर्ययोः ॥ ध्रुव इत्येके ॥ **अनुदात्तौ परस्मैपदिनौ ॥** १२० कुङ् शब्दे ॥ **उदात्त आत्मनेपदी ॥** दीर्घान्त इति कैयटादयः । ह्रस्वान्त इति न्यासः ॥ वृत् ॥ १२१ षृङ् व्यायामे । १२२ मृङ् प्राणत्यागे ॥ **अनुदात्तावात्मनेभाषौ ॥** १२३ रि १२४ पि गतौ । १२५ धि धारणे । १२६ क्षि निवासगत्योः ॥ **रियत्यादयोऽनुदात्ताः परस्मैभाषाः ॥** १२७ षू प्रेरणे । १२८ कृ विक्षेपे । १२९ गृ निगरणे ॥ **उदात्ताः परस्मैभाषाः ॥** १३० ढङ् आदरे । १३१ षृङ् अवस्थाने ॥ **अनुदात्तावात्मनेभाषौ ॥** १३२ प्रच्छ जीप्सायाम् ॥ वृत् ॥ १३३ सृज विसर्गे । १३४ टुमस्जो शुद्धौ । १३५ रुजो भङ्गे । १३६ भुजो कौटिल्ये । १३७ लुप स्पर्शे । १३८ रुश १३९ रिश हिंसायाम् । १४० लिश गतौ । १४१ स्पृश संस्पर्शने । १४२ विच्छ गतौ । १४३ विश प्रवेशने । १४४ मृश आमर्शने । १४५ णुद प्रेरणे । १४६ षट् विशरणगत्यवसादनेषु । १४७ शट् शातने ॥ **पृच्छत्यादयोऽनुदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः । विच्छस्तूदात्तः ॥** १४८ मिल संगमे ॥ **उदात्तः स्वरितेदुभयतोभाषः ॥** १४९ मुच्छ मोक्षणे । १५० लुप्ल छेदने । १५१ विट्ट लभे । १५२ लिप उपदेहे । १५३ पिच क्षरणे ॥ **मुचादयोऽनुदात्ताः स्वरिते उभयतोभाषाः । विन्दतिस्तूदात्तः ॥** १५४ कृती छेदने ॥ **उदात्त उदात्तेत्परस्मैपदी ॥** १५५ खिद परिघाते ॥ **अनुदात्त उदात्तेत्परस्मैपदी ॥** १५६ पिश अवयवे ॥ **उदात्त उदात्तेत्परस्मैपदी ॥ वृत् ॥**

इति शविकरणास्तुदादयः ॥ ६ ॥

१ रुधिर् आवरणे । २ भिदिर् विदारणे । ३ छिदिर् द्वैधीकरणे । ४ रिचिर् विरेचने । ५ विचिर् पृथग्भावे । ६ क्षुदिर् संपेषणे । ७ युजिर् योगे ॥ **रूधादयोऽनुदात्ताः स्वरिते उभयतोभाषाः ॥** ८ उच्छृदिर् दीप्तिदेवनयोः । ९ उत्तृदिर् हिंसानादरयोः ॥

उदात्तौ स्वरितेतावुभयतोभाषौ ॥ १० कृती वेष्टने ॥ उदात्त उदात्तेत्पर-
स्मैपदी ॥ ११ जिहन्वी दीप्तौ ॥ उदात्तोऽनुदात्तेदात्मनेपदी ॥ १२ खिद दैन्ये ।
१३ विद विचारणे ॥ अनुदात्तावनुदात्तेतावात्मनेपदिनौ ॥ १४ शिप्ल विशेषणे ।
१५ पिप्ल संचूर्णने । १६ भञ्जो आमर्दने । १७ भुज पालनाभ्यवहारयोः ॥ शिषादयो-
ऽनुदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः ॥ १८ तृह १९ हिसि हिंसायाम् । २० उन्दी
क्लेदने । २१ अञ्जू व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु । २२ तञ्चू संकोचने । २३ ओविजी भय-
चलनयोः । २४ वृजी वर्जने । २५ पृची संपर्के ॥ तृहादय उदात्ता उदात्तेतः
परस्मैपदिनः ॥ वृत् ॥

इति श्रम्बिकरणा रुधादयः ॥ ७ ॥

१ तनु विस्तारे । २ षणु दाने । ३ क्षणु हिंसायाम् । ४ क्षिणु च । ५ ऋणु गतौ ।
६ तृणु अदने । ७ वृणु दीप्तौ ॥ तनादय उदात्ताः स्वरितेत उभयतोभाषाः ॥
८ वनु याचने । ९ मनु अवबोधने ॥ उदात्तावनुदात्तेतावात्मनेभाषौ ॥ १०
डुकृञ् करणे ॥ अनुदात्त उभयतोभाषः ॥

इति उविकरणास्तनादयः ॥ ८ ॥

१ डुकीञ् द्रव्यविनिमये । २ प्रीञ् तर्पणे कान्तौ च । ३ श्रीञ् पाके । ४ मीञ् हिंसा-
याम् । ५ पिञ् बन्धने । ६ स्कुञ् आप्रवणे । ७ युञ् बन्धने ॥ क्र्यादयोऽनुदात्ता
उभयतोभाषाः ॥ ८ कूञ् शब्दे । ९ द्रूञ् हिंसायाम् । १० पूञ् पवने । ११ लूञ्
छेदने । १२ स्तूञ् आच्छादने । १३ कूञ् हिंसायाम् । १४ वृञ् वरणे । १५ धूञ् कम्पने ।
कूपभृतय उदात्ता उभयतोभाषाः ॥ १६ शू हिंसायाम् । १७ पू पालनपूरणयोः ।
१८ वृ वरणे ॥ भरणे इत्येके ॥ १९ भृ भर्त्सने । २० शू हिंसायाम् । २१ दृ विदारणे ।
२२ जृ वयोहानौ ॥ झृ इत्येके । धृ इत्यन्ये ॥ २३ नृ नये । २४ कृ हिंसायाम् । २५ ऋ
गतौ । २६ गृ शब्दे ॥ शृणातिप्रभृतय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैपदिनः ॥ २७
ज्या वयोहानौ । २८ री गतिरेषणयोः । २९ ली श्लेषणे । ३० व्ली वरणे । ३१ म्ली गतौ ॥
वृत् ॥ ३२ व्री वरणे । ३३ श्री भये ॥ भर इत्येके ॥ ३४ क्षीष् हिंसायाम् । ३५ ज्ञा
अवबोधने । ३६ बन्ध बन्धने ॥ ज्यादयोऽनुदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः ॥
३७ वृङ् संभक्तौ ॥ उदात्त आत्मनेपदी ॥ ३८ श्रन्थ विमोचनप्रतिहर्षयोः । ३९
मन्थ विलोडने । ४० श्रन्थ ४१ ग्रन्थ संदर्भे । ४२ कुन्थ संश्लेषणे ॥ संक्लेशे इत्येके । कुथ
इति दुर्गः ॥ ४३ मृद क्षोदे । ४४ मृड च ॥ अयं सुखेऽपि ॥ ४५ गुध रोषे । ४६ कुष
निष्कर्षे । ४७ क्षुभ संचलने । ४८ णम ४९ तुभ हिंसायाम् । ५० क्लिशू विबाधने । ५१
अश भोजने । ५२ उध्रस उच्छेदे । ५३ इष आभीक्ष्ण्ये । ५४ विष विप्रयोगे । ५५ मुष

५६ छुष स्नेहनसेवनपूरणेषु । ५७ पुष पुष्टौ । ५८ मुष स्तेये । ५९ खच भूतप्रादुर्भावे ॥
वान्तोऽयमित्येके ॥ ६० हिठ च ॥ अन्धादयउदात्ता उदात्तेतो विषिवर्जं
परस्मैभाषाः ॥ ६१ ग्रह उपादाने ॥ उदात्तः स्वरितेदुभयतोभाषः ॥

इति श्रविकरणाः क्रयादयः ॥ ९ ॥

१ चुर स्तेये । २ चिति स्मृत्याम् । ३ यत्रि संकोचे । ४ स्फुडि परिहासे ॥ स्फुटि
इत्यपि ॥ ५ लक्ष दर्शनाङ्कनयोः । ६ कुद्रि अनृतभाषणे । ७ लड उपसेवायाम् । ८ मिदि
स्नेहने । ९ ओलडि उत्क्षेपणे ॥ ओकारो धात्ववयव इत्येके । न इत्यपरे । उलडि इत्यन्ये ॥
१० जल अपवारणे ॥ लज इत्येके ॥ ११ पीड अवगाहने । १२ नट अवस्यन्दने । १३
श्रथ प्रयत्ने ॥ प्रस्थाने इत्येके ॥ १४ बध संयमने ॥ बन्ध इति चान्द्राः ॥ १५ पू पूरणे ।
१६ ऊर्ज बलप्राणनयोः । १७ पक्ष परिग्रहे । १८ वर्ण १९ चूर्ण प्रेरणे ॥ वर्ण वर्णने
इत्येके ॥ २० प्रथ प्रख्याने । २१ पृथ प्रक्षेपे ॥ पथ इत्येके ॥ २२ षम्ब संबन्धने । २३
शम्ब च ॥ साम्ब इत्येके ॥ २४ भक्ष अदने । २५ कुट्ट छेदनभर्त्सनयोः ॥ पूरणे इत्येके ॥
२६ पुट्ट २७ चुट्ट अल्पीभावे । २८ अट्ट २९ षुट्ट अनादरे । ३० लुण्ठ स्तेये । ३१
शठ ३२ श्वठ असंस्कारगत्योः ॥ श्वठि इत्येके ॥ ३३ तुजि ३४ पिजि हिंसाबलादाननि-
केतनेषु ॥ तुज पिज इति केचित् । लजि लुजि इत्येके ॥ ३५ पिस गतौ । ३६ षान्त्व
सामप्रयोगे । ३७ श्वल्क ३८ वल्क परिभाषणे । ३९ णिह स्नेहने ॥ स्फिट इत्येके ॥ ४०
स्मिट अनादरे ॥ णिम्ड इत्येके ॥ ४१ श्लिष श्लेषणे । ४२ पथि गतौ । ४३ पिच्छ कुट्टने ।
४४ छदि संवरणे । ४५ श्रण दाने । ४६ तड आघाते । ४७ खड ४८ खडि ४९ कडि
भेदने । ५० कुडि रक्षणे । ५१ गुडि वेष्टने ॥ रक्षणे इत्येके । कुठि इत्यन्ये । गुठि इत्य-
परे ॥ ५२ खुडि खण्डने । ५३ वटि विभाजने ॥ वडि इति केचित् ॥ ५४ मडि भूषायां
हर्षे च । ५५ भडि कल्याणे । ५६ छर्द वमने । ५७ पुस्त ५८ बुस्त आदरानादरयोः ।
५९ चुद संचोदने । ६० नक्क ६१ धक्क नाशने । ६२ चक्क ६३ चुक्क व्यथने । ६४ क्षल
शौचकर्मणि । ६५ तल प्रतिष्ठायाम् । ६६ तुल उन्माने । ६७ दुल उत्क्षेपे । ६८ पुल
महत्त्वे । ६९ चुल समुच्छ्राये । ७० मूल रोहणे । ७१ कल ७२ विल क्षेपे । ७३ बिल
भेदने । ७४ तिल स्नेहने । ७५ चल भृतौ । ७६ पाल रक्षणे । ७७ ल्ष हिंसायाम्
७८ शुल्ब माने । ७९ शूर्प च । ८० चुट छेदने । ८१ मुट संचूर्णने । ८२ पडि ८३
पसि नाशने । ८४ व्रज मार्गसंस्कारगत्योः । ८५ शुल्क अतिस्पर्शने । ८६ चपि गत्याम्
८७ क्षपि क्षान्त्याम् । ८८ छजि कृच्छ्रजीवने । ८९ श्वर्त गत्याम् । ९० श्वत्र च ।
९१ ज्ञप ज्ञानज्ञापनमारणतोषणनिशाननिशामनेषु ॥ मिच्चेत्येके ॥ ९२ यम च परिवेषणे ।
९३ चह परिकल्कने ॥ चप इत्येके ॥ ९४ रह त्यागे च । ९५ बल प्राणने । ९६ चिजू
चयने ॥ नान्ये मितोहेतौ ॥ ९७ घट्ट चलने । ९८ मुस्त संघाते । ९९ खट्ट संवरणे ।

१०० षट् १०१ स्फिट् १०२ चुवि हिंसायाम् ॥ १०३ पूल संघाते ॥ पूर्ण इत्येके ।
 पुण इत्यन्ये ॥ १०४ पुंस अभिवर्धने । १०५ टकि बन्धने । १०६ धूस कान्तिकरणे ।
 मूर्धन्यान्त इत्येके । तालव्यान्त इत्यन्ये ॥ १०७ कीट वर्णे । १०८ चूर्ण संकोचने ।
 १०९ पूज पूजायाम् । ११० अर्क स्तवने ॥ तपने इत्येके ॥ १११ शुठ आलस्ये । ११२
 शुठि शोषणे । ११३ जुड प्रेरणे । ११४ गज ११५ मार्ज शब्दार्थौ । ११६ मर्च च ।
 ११७ वृ प्रस्रवणे ॥ स्त्रावणे इत्येके ॥ ११८ पचि विस्तारवचने । ११९ तिज निशाने ।
 १२० कृत संशब्दने । १२१ वर्ध छेदनपूरणयोः । १२२ कुवि आच्छादने । कुभि
 इत्येके ॥ १२३ लुवि १२४ तुवि अदर्शने ॥ अर्दने इत्येके ॥ १२५ ह्रप व्याक्तायां वाचि ॥
 क्लृप इत्येके ॥ १२६ चुटि छेदने । १२७ इल प्रेरणे । १२८ प्रक्ष म्लेच्छने । १२९
 म्लेच्छ अव्यक्तायां वाचि । १३० ब्रूस १३१ बर्ह हिंसायाम् ॥ केचिदिह गर्ज गर्द
 शब्दे, गर्ध अभिकाङ्क्षायाम् इति पठन्ति ॥ १३२ गुर्द पूर्वनिकेतने । १३३ जसि रक्षणे ॥
 मोक्षणे इति केचित् ॥ १३४ ईड स्तुतौ । १३५ जसु हिंसायाम् । १३६ पिडि संघाते ।
 १३७ रुष रोषे ॥ रुठ इत्येके ॥ १३८ डिप क्षेपे । १३९ घुप समुच्छ्रये ॥ **आकुस्मा-**
दात्मनेपदिनः ॥ १४० चित संचेतने । १४१ दशि दंशने । १४२ दसि दर्शनदंश-
 नयोः ॥ दस इत्यप्येके ॥ १४३ डप १४४ डिप संघाते । १४५ तत्रि कुटुम्बधारणे ।
 १४६ मत्रि गुप्तपरिभाषणे । १४७ स्पश ग्रहणसंश्लेषणयोः । १४८ तर्ज १४९ भर्त्स
 तर्जने । १५० बस्त १५१ गन्ध अर्दने । १५२ विष्क हिंसायाम् ॥ हिष्क इत्येके ॥ १५३
 निष्क परिमाणे । १५४ लल ईप्सायाम् । १५५ कूण संकोचे १५६ तूण पूरणे । १५७
 भ्रूण आशाविशङ्कयोः । १५८ शठ श्लाघायाम् । १५९ यक्ष पूजायाम् । १६० स्मय वितर्के ।
 १६१ गूर उद्यमने । १६२ शम १६३ लक्ष आलोचने । १६४ कुत्स अवक्षेपणे । १६५
 चुट छेदने । कुट इत्येके १६६ गल स्रवणे । १६७ भल आमण्डने । १६८ कूट
 आप्रदने ॥ अवसादने इत्येके ॥ १६९ कुट्ट प्रतापने । १७० वञ्चु प्रलम्भने । १७१ वृष
 शक्तिबन्धने । १७२ मद तृप्तियोगे । १७३ दिवु परिकूजने । १७३ गृ विज्ञाने । १७५
 विद चेतनाख्याननिवासेषु । १७६ मान स्तम्भे । १७७ यु जुगुप्सायाम् । १७८ कुस्म
 नाम्नो वा कुत्सितस्मयने ॥ **इत्याकुस्मीयाः** ॥ १७९ चर्च अध्ययने । १९९ बुक्क
 भषणे । १८१ शब्द उपसर्गादाविष्कारे च । १८२ कण निमीलने । १८३ जभि नाशने ।
 १८४ षूद क्षरणे । १८५ जसु ताडने । १८६ पश बन्धने । १८७ अम रोगे । १८८
 चट १८९ स्फुट भेदने । १९० घट संघाते ॥ हन्त्यर्थाश्च ॥ १९१ दिवु मर्दने । १९२
 अर्ज प्रतियत्ने । १९३ घुषिर विशब्दने । १९४ आडः क्रन्द सातत्ये । १९५ लस शिल्प-
 योगे । १९६ तसि १९७ भूष अलंकरणे । १९८ अर्ह पूजायाम् । १९९ ज्ञा नियोगे ।
 २०० भज विश्राणने । २०१ श्रुधु प्रसहने । २०२ यत निकारोपस्कारयोः । २०३

रक २०४ लग आस्वादने ॥ रघ इत्येके । रग इत्यन्ये ॥ २०५ अञ्चु विशेषणे । २०६
 लिङि चित्रीकरणे । २०७ मुद संसर्गे । २०८ त्रस धारणे ॥ ग्रहणे इत्येके । वारणे
 इत्यन्ये ॥ २०९ उग्रस उज्ज्हे ॥ उकारो धात्ववयव इत्येके । न इत्यन्ये ॥ २१० मुच
 प्रमोचने मोदने च । २११ वस स्नेहछेदापहरणेषु । २१२ चर संशये । २१३ च्यु सहने ॥
 हसमे चेत्येके । च्युस इत्येके ॥ २१४ भुवोऽवकल्कने । २१५ कृपेश्च ॥ आ खदः सक-
 र्मकात् ॥ २१६ ग्रस ग्रहणे । २१७ पुष धारणे । २१८ दल विदारणे । २१९ पट २२०
 पुट २२१ लुट २२२ तुजि २२३ मिजि २२४ पिजि (लजि) २२५ लुजि २२६ भजि
 २२७ लधि २२८ त्रसि २२९ पिसि २३० कुसि २३१ दशि २३२ कुशि २३३ घट
 २३४ घटि २३५ बृहि २३६ बर्ह २३७ बल्ह २३८ गुप २३९ धूप २४० विच्छ
 २४१ चीव २४२ पुथ २४३ लोक्क २४४ लोचृ २४५ णद २४६ कुप २४७ तर्क
 २४८ वृत् २४९ वृधु भाषार्थाः । २५० रुट २५१ लजि २५२ अजि २५३ दसि २५४
 भृशि २५५ रुशि २५६ शीक २५७ रुसि २५८ नट २५९ पुटि २६० जि २६१ चि
 २६२ रधि २६३ लधि २६४ अहि २६५ रहि २६६ महि च । २६७ लडि २६८ तड
 २६९ नल च । २७० पूरी आप्यायने । २७१ रुज हिंसायाम् । २७२ ष्वद आस्वादने ॥
 स्वाद इत्येके ॥ आ धृषाद्वा ॥ २७३ युज २७४ पृच संयमने । २७५ अर्च पूजायाम् ।
 २७६ षह मर्हणे । २७७ ईर क्षेपे । २७८ ली द्रवीकरणे । २७९ वृजी वर्जने । २८०
 वृज् आवरणे । २८१ जृ वयोहानौ । २८२ ज्जि च । २८३ रिच दियोजनसंपर्चनयोः ।
 २८४ शिष असर्वोपयोगे । २८५ तप दाहे । २८६ तृष तृप्तौ ॥ संदीपने इत्येके ॥ २८७
 छृदी संदीपने ॥ चृष छृष हृष संदीपने इत्येके ॥ २८८ हृमी भये । २८९ हृम संदर्भे ।
 २९० श्रथ मोक्षणे ॥ हिंसायाम् इत्यन्ये ॥ २९१ मी गतौ । २९२ ग्रन्थ बन्धने । २९३
 शीक आमर्षणे । २९४ चीक च । २९५ अर्द हिंसायाम् ॥ **स्वरितेत्** ॥ २९६ हिसि
 हिंसायाम् । २९७ अर्ह पूजायाम् । २९८ आङः षद पद्यर्थे । २९९ शुन्ध शौचकर्मणि ।
 ३०० छद अपवारणे ॥ **स्वरितेत्** ॥ ३०१ जुष परितर्कणे ॥ परितर्पणे इत्यन्ये ॥ ३०२
 धूज् कम्पने । ३०३ प्रीज् तर्पणे । ३०४ श्रन्थ ३०५ ग्रन्थ संदर्भे । ३०६ आपू
 लम्भने ॥ **स्वरितेदयमित्येके** ॥ ३०७ तनु श्रद्धोपकरणयोः ॥ उपसर्गाच्च दैर्घ्ये । चन
 श्रद्धोपहननयोः इत्येके ॥ ३०८ वद संदेशवचने ॥ **स्वरितेत्** । **अनुदात्तेदित्येके** ॥
 ३०९ वच परिभाषणे । ३१० मान पूजायाम् । ३११ भू प्राप्तावात्मनेपदी ॥ ३१२ गर्ह
 विनिन्दने । ३१३ मार्ग अन्वेषणे । ३१४ कठि शोके । ३१५ मृजू शौचालंकारयोः ।
 ३१६ मृष तितिक्षायाम् ॥ **स्वरितेत्** ॥ ३१७ धृष ग्रहसने ॥ **इत्याधृषीयाः ॥ अथा-**
दन्ताः ॥ ३१८ कथ वाक्यप्रबन्धे । ३१९ वर ईप्सायाम् । ३२० गण संख्याने ।
 ३२१ शठ ३२२ श्रठ सम्यगवभाषणे । ३२३ पट ३२४ वट ग्रन्थे । ३२५ रह त्यागे ।

३२६ स्तन ३२७ गदी देवशब्दे । ३२८ पत गतौ वा ॥ अदन्त इत्येके । ३२९ पष अनुपसर्गात् । ३३० खर आक्षेपे । ३३१ रच प्रतियत्ने । ३३२ कल गतौ संख्याने च । ३३३ चह परिकल्कने । ३३४ मह पूजायाम् । ३३५ सार ३३६ कृप ३३७ अथ दौर्बल्ये । ३३८ स्पृह ईप्सायाम् । ३३९ भाम क्रोधे । ३४० सूच पैशून्ये । ३४१ खेट भक्षणे ॥ तृतीयान्त इत्येके । खोट इत्यन्ये ॥ ३४२ क्षोट क्षेपे । ३४३ गोम उपलेपने । ३४४ कुमार क्रीडायाम् । ३४५ शील उपधारणे । ३४६ साम सान्त्वप्रयोगे । ३४७ वेश कालोपदेशे ॥ काल इति पृथग्धातुरित्येके ॥ ३४८ पल्यूल लवनपवनयोः । ३४९ वात सुखसेवनयोः ॥ गतिसुखसेवनयोरित्येके ॥ ३५० गवेष मार्गणे । ३५१ वास उपसेवायाम् । ३५२ निवास आच्छादने । ३५३ भाज पृथक्कर्मणि । ३५४ सभाज प्रीतिदर्शनयोः ॥ प्रीतिसेवनयोरित्येके ॥ ३५५ ऊन परिहाणे । ३५६ ध्वन शब्दे । ३५७ कूट परितापे ॥ परिदाहे इत्यन्ये ॥ ३५८ सङ्केत ३५९ ग्राम ३६० कुण ३६१ गुण चामत्रणे । ३६२ केत श्रावणे निमत्रणे च । ३६३ कुण संकोचनेऽपि । ३६४ स्तेन चौरे ॥ **आग-
र्वादात्मनेपदिनः** ॥ ३६५ पद गतौ । ३६६ गृह ग्रहणे । ३६७ मृग अन्वेषणे । ३६८ कुह विस्मापने । ३६९ शूर ३७० वीर विक्रान्तौ । ३७१ स्थूल परिवृंहणे । ३७२ अर्थ उपयाच्यायाम् । ३७३ सत्र संतानक्रियायाम् । ३७४ गर्व माने । **इत्यागर्वायाः** ॥ ३७५ सूत्र वेष्टने । ३७६ भूत्र प्रसवणे । ३७७ रूक्ष पारुष्ये । ३७८ पार ३७९ तीर कर्मसमाप्तौ । ३८० पुट संसर्गे । ३८१ धेक दर्शने इत्येके । ३८२ कत्र शैथिल्ये ॥ कर्त इत्यप्येके ॥ प्रातिपदिकाद्वात्वर्थे बहुलमिष्टवच्च । तत्करोति तदाचष्टे । तेनातिक्रामति । धातुरूपं च । * आख्यानात्कृतस्तदाचष्टे क्लृक्प्रकृतिप्रत्यापत्तिः प्रकृतिवच्च कारकम् । * कर्तृकरणाद्वात्वर्थे । ३८३ वल्क दर्शने । ३८४ चित्र चित्रीकरणे ॥ कदाचिदर्शने ॥ ३८५ अंस समाधाते । ३८६ वट विभाजने । ३८७ लज प्रकाशने ॥ वटि लजि इत्येके ॥ ३८८ मिश्र संपर्के । ३८९ सङ्ग्राम युद्धे ॥ **अनुदात्तेत्** ॥ ३९० स्तोम श्लाघायाम् ॥ ३९१ छिद्र कर्मभेदने ॥ करणभेदने इत्येके । कर्ण इति धात्वन्तरमित्यपरे ॥ ३९२ अन्ध दृष्ट्युपधाते ॥ उपसंहारे इत्यन्ये ॥ ३९३ दण्ड दण्डनिपातने । ३९४ अङ्ग पदे लक्षणे च । ३९५ अङ्ग च । ३९६ सुख ३९७ दुःख तत्क्रियायाम् । ३९८ रस आस्वादनस्नेहनयोः । ३९९ व्यय वित्तसमुत्सर्गे । ४०० रूप रूपक्रियायाम् । ४०१ छेद द्वैधीकरणे । ४०२ छद अपवारणे । ४०३ लाभ प्रेरणे । ४०४ व्रण गात्रविचूर्णने । ४०५ वर्ण वर्णक्रियाविस्तारगुणवचनेषु ॥ बहुलमेतन्निर्दर्शनम् ॥ ४०६ पर्ण हरितभावे । ४०७ विष्क दर्शने । ४०८ क्षिप प्रेरणे । ४०९ वस निवासे । ४१० तुत्थ आवरणे ॥ णिङ्गान्निरसने । श्वेताश्वश्चतरगालोडिताह्वरकाणामश्वतरेतकलोपश्च । पुच्छादिषु प्रातिपदिकाद्वात्वर्थे इत्येव सिद्धम् ॥ **इति स्वार्थणिजन्ताश्चुरादयः ॥ १० ॥**

इति श्रीपाणिनिमुनिप्रणीतो धातुपाठः समाप्तः ॥